

- залучення наукового потенціалу України та інших країн із ціллю забезпечення наукового супроводу при розробці концепцій та інноваційних проєктів як у ВНЗ, так і в РОС. Створення умов для наукового зростання власних кадрів.

Висновки. Слід зазначити, що інноваційна діяльність ВНЗ у регіональній освітній системі відбувається в умовах глобальної модернізації освіти в Україні. Багатопланова цілеспрямована інноваційна діяльність ВНЗ у регіональному просторі суттєво впливає на модернізацію освіти, підвищення її якості, та посилення єдності особистісної та соціокультурної направленості в єдиному регіональному просторі. Як наслідок основними напрямками модернізації освіти є: наповненість змісту освіти моральними та духовними цінностями, особистісним сенсом; активна розробка особистісно орієнтованих технологій освіти, способів психологічної підтримки розвитку особистості; відкриття нових форм організації навчального процесу та механізмів управління. Разом із тим збільшується роль процесів виховання, соціалізації особистості, адаптації до нових соціокультурних та економічних обставин.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гвишиани Д. М. Организация и управление / Д. М. Гвишиани. – М.: Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 1972. – 536 с.
2. Дзвінчук Д. І. Засади управління і вибір цілей діяльності освітньої системи в контексті європейського виміру / Д. І. Дзвінчук // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 20 – 26.
3. Даниленко Л. І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка й історія педагогіки» / Л. І. Даниленко. – К., 2005. – 47 с.
4. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною освітою в регіоні / Г. В. Єльнікова. – Харків: Крок, 1999. – 303 с.
5. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики: в 2 т. / В. Ф. Паламарчук. – К.: Освіта України, 2005. – Т. 2. – 504 с.
6. Поташник М. М. Как развивать педагогическое творчество / М. М. Поташник. – М.: Знание, 1987. – 78 с.
7. Харківська А. А. Теоретичні та методичні засади управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ: монографія / А. А. Харківська. – Х.: ХГПА, 2011. – 350 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Харківська Алла Анатоліївна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та психології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Лариса ГРИГОРОВА (Харків, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕРЕЖІ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

У статті розглянуто питання перспективи розвитку освітньо-виховних закладів для обдарованих дітей в Україні на сучасному етапі розвитку суспільства. Визначено мету, завдання, методи та форми роботи педагогічних кадрів з означеною категорією дітей.

Ключові слова: освітньо-виховні заклади, обдарована дитина, здібності педагог, мета, форми, методи, підтримка.

The article discusses the development of educational and training institutions for gifted children in Ukraine at the present stage of development of the society. The tasks, methods and forms of training with gifted children are designated.

Key words: educational and training institutions, talented children, abilities, pedagogue, purpose, forms, methods, support.

Постановка проблеми. Варто зазначити, що одне із найголовніших завдань освіти в Україні – виховання освіченої творчої особистості, забезпечення пріоритетності гармонійного, всебічного розвитку дитини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я.

Останнім часом проблема організації роботи з обдарованими дітьми набула особливої суспільної значущості, про це свідчить поява освітніх закладів, громадських організацій і фондів, розробка навчальних і соціальних програм, метою яких є виховання, навчання й розвиток обдарованих дітей. Тому, в освітньому просторі України на сьогоднішній день є актуальними питання підтримки обдарованих дітей. Для вирішення цієї проблеми існують різноманітні соціальні програми підтримки й допомоги обдарованим дітям, які дозволяють розкрити свій потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливу значущість для проведеного дослідження мають праці, в яких розкриваються питання розвитку інтелектуального та творчого потенціалу особистості (О. Антонова, Є. Белова, Д. Богоявленська, І. Бех, Л. Божович, А. Доровський, О. Кульчицька, Н. Лейтес, Н. Поддяков, А. Запорожець, А. Савенков, Н. Максимчук, О. Матюшкін);

педагогічної підтримки обдарованих дітей і молоді (Т. Анохіна, А. Балацінова, М. Гур'янова, Т. Янченко та ін.).

Мета написання статті полягає у розгляданні особливостей перспективи та розвитку мережі освітньо-виховних закладів для обдарованих дітей в Україні.

Виклад основного матеріалу. Соціокультурні зміни, що відбуваються сьогодні в Україні, визначають актуальність вдосконалення та впровадження нових освітньо-виховних закладів для обдарованих дітей, а саме: шкіл-ліцеїв, шкіл-гімназій, колегіумів, спеціалізованих шкіл (фізико-математичного, суспільно-гуманітарного, хіміко-біологічного, художньо-естетичного, економічного, педагогічного та інших профілів), позашкільних закладів [9].

Працюють гімназії та ліцеї за індивідуальними планами, які розробляються педагогічними колективами спільно з базовими вузами, науковими та іншими установами. Навчальні плани складаються з трьох блоків предметів загальноосвітніх, профільних (обов'язкові) і курсів за вибором та факультативів (необов'язкові) [1; 2; 4].

Так, було відкрито спеціалізовану школу II-III ступенів № 3, загальноосвітню школу I-III ступенів № 146, загальноосвітню школу I-III ступенів № 36 (м. Харків), школу-колегіум № 36 (м. Луганськ), гімназія №20 (м. Херсон), спеціалізовану школу № 250 (м. Київ) тощо. Мета цих шкіл полягає у створенні оптимальних умов для виявлення обдарованих дітей, наданні їм підтримки в розвитку інтелектуального, творчого, духовного та фізичного потенціалу, їх самореалізації та самовдосконаленні. Реалізація цієї мети досягається за рахунок навчально-виховного процесу та проведення різноманітних позаурочних конкурсів, інтелектуальних ігор, олімпіад тощо, які дозволяють учням виявити та продемонструвати свої здібності [3].

Сьогодні в навчально-виховних закладах обдаровані діти мають право на безкоштовне користування інформацією в усіх галузях знань, вибір форм навчання, індивідуальних програм, позашкільної діяльності, вільну участь у науковій, художній, видавничій діяльності та інших формах творчої діяльності, отримання направлення на навчання, стажування, користування послугами в сфері побуту та дозвілля, юридичний захист.

Аналіз науково-педагогічної літератури [6; 8] свідчить про те, що підтримка обдарованих дітей у навчально-виховних та позашкільних закладах здійснюється за такими напрями, як: виявлення обдарованості; робота з батьками; мотивація; заохочення, стимулювання; науково-пошукова робота; конкурси, олімпіади; факультативні та індивідуальні заняття; відвідування театрів, екскурсій.

Фінансування навчання й виховання обдарованих дітей забезпечується за допомогою державних бюджетних асигнувань. Додатковими джерелами фінансування можуть бути приватні відрахування від підприємств, організацій, закладів, спонсорів.

У сучасних умовах вважається за доцільне розвиток мережі позашкільних установ і переорієнтація їх у спеціалізовані Центри творчості дітей та молоді [6]. Так, президент України В. Янукович за участю Національної академії педагогічних наук України доручив створити на базі однієї зі шкіл-інтернатів м. Києва експериментальний загальноосвітній навчальний заклад інтернатного типу для обдарованих дітей, зокрема, з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

За даними Міністерства освіти і науки України на початку XXI ст. діє 1491 позашкільних закладів (дитячі позашкільні клуби, будинки школярів, художні та музикальні школи), а також 21 будинок художньо-технічної творчості де налічується 1,2 млн. обдарованих дітей.

Підтримка обдарованих дітей у навчально-виховних та позашкільних закладах здійснюється за такими напрямками, як: виявлення обдарованості; робота з батьками; мотивація; заохочення, стимулювання; науково-пошукова робота; конкурси, олімпіади; факультативні та індивідуальні заняття; відвідування театрів, екскурсій.

Слід зазначити, що особливого значення в сучасних умовах потребують питання стимулювання та заохочення навчально-виховної та позашкільної діяльності обдарованих учнів. Сьогодні в Україні можна виокремити наступні форми стимулювання та заохочення обдарованих учнів, а саме: моральне заохочення (похвала, подяка, відзнака на дошці подяки, подяка батькам, відзначення на лінійках, рекомендація до вступу у ВНЗ, нагорода грамотами, дипломи, вибір в органи учнівського самоврядування тощо); емоційні стимули (прогноз емоційного стану, презентація виконаної роботи, виставки робіт, вітання, похвала, занесення до книги шани); матеріальне заохочення (нагороди екскурсіями, подарунки тощо) [8].

З боку уряду та Міністерства освіти і науки України за участю Національної академії наук України на місцеві органи влади було покладено завдання щодо розробки регіональних програм з питань роботи з обдарованою молоддю.

Так, у Донецьку створено банк даних «Надія Донеччини» відповідно до Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006 – 2010 роки, Концепції регіональної стратегії підтримки та розвитку дитячої обдарованості на період до 2020 року, Обласної цільової програми підтримки та розвитку дитячої обдарованості на 2010 – 2011 роки.

З метою виявлення, розвитку творчого потенціалу, підтримки та стимулювання обдарованих дітей національний фонд «Україна – дітям» розробив програму «Обдаровані діти», в якій визначені основні напрями діяльності Фонду. Національний фонд соціального захисту дітей «Україна – дітям» реалізує ряд програм та проєктів, що спрямовані на вирішення актуальних питань стосовно всебічного розвитку інтелектуальних, фізичних, творчих здібностей та покращення соціального положення обдарованих дітей в Україні.

Слід зазначити, що створення системи виявлення, розвитку, виховання обдарованих дітей, розкриття їх потенціальних можливостей є одним із пріоритетних напрямів соціальної роботи міської влади та управління освіти м. Харкова. Харків один із перших в Україні прийняв і почав реалізовувати програму «Обдарована молодь». За роки реалізації цієї програми в місті збільшилась кількість навчальних закладів для обдарованих дітей, створено міський інформаційний банк даних «Обдарованість». Відкрито науково-практичний центр «Психодіагностика й диференційоване навчання». У 2008 році на базі науково-педагогічного центру організована робота «заочного університету» для обдарованих дітей [5].

Одним з пріоритетних напрямів роботи Обласного методичного кабінету навчальних закладів мистецтва та культури Полтавщини є виявлення та підтримка талановитої учнівської молоді, стимулювання та реалізація творчого потенціалу юних обдарувань, презентація та популяризація їх досягнень, сприяння розвитку зацікавленості громадськості до успіхів та проблем найталановитіших дітей.

Для організації активної самостійної діяльності обдарованих учнів у Житомирі було розроблено програму «Інтелект. Творчість. Особистість». Програма складається з проєктів «Обдарована дитина», «Психологічний супровід», «Медіанавчальне середовище», «Навчання без кордонів» [8].

У Луганську започатковано програму дослідницько-експериментальної роботи за темою «Психолого-педагогічний супровід роботи з обдарованими дітьми» метою якої є визначення організаційних, науково-практичних та психолого-педагогічних заходів з розробки та впровадження ефективних методів і технологій пошуку обдарованих дітей.

Миколаївський муніципальний колегіум розробив цільову комплексну програму «Обдарованість», у якій є три підпрограми «Здоров'я», «Духовність», «Творчість» [7].

Влада Литовченко заснувала Благодійний Фонд «Обдаровані діти – майбутнє України». На її думку, благодійність може і повинна стати одним із ключових факторів соціального прогресу в Україні. В межах фонду організовуються Фестивалі дитячої та юнацької творчості, а в планах Фонду – заснування іменних стипендій для обдарованих дітей.

Позитивної оцінки вимагають ідеї піклування про обдарованих дітей, шляхом розвиненої мережі соціальних служб, які надають допомогу батькам у вихованні обдарованих дітей. Так, в Україні на початку 90-х років ХХ ст. почали реалізовуватися наступні соціальні програми:

- «Творчий розвиток особистості»;
- «Соціальні служби допомоги дітям і молоді».

Висновки. Отже можна сказати, що сьогодні в Україні особливу увагу приділяють розвитку здібностей дітей. На зміну старим навчально-виховним закладам та позашкільним установам для обдарованих дітей приходить нова система альтернативної освіти, яка спрямована на ефективний розвиток зазначеної категорії дітей. Педагоги освітніх закладів взяли курс на пошук нових форм, методів та технологій удосконалення діяльності з обдарованими дітьми, а саме: диференціацію, діагностику, індивідуальний підхід тощо.

Таким чином, можна визначити та науково обґрунтувати прогностичні тенденції подальшого розвитку й удосконалення організації роботи з обдарованими дітьми в освітньо-виховних закладах України, а саме:

- адаптація змісту педагогічної діяльності до роботи з обдарованими дітьми й розробка експериментальних (авторських) програм;
- удосконалення існуючої мережі спеціальних закладів для обдарованих дітей;
- створення освітнього поля й максимально комфортних умов для інтелектуального, духовного, морального, естетичного розвитку обдарованих дітей;
- забезпечення постійного патронату над обдарованими дітьми;
- вдосконалення системи моніторингу, відбору та підтримки обдарованих дітей;
- узагальнення та створення бази даних щодо досвіду роботи з обдарованими дітьми в межах загальноосвітніх установ та позашкільних закладів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Базисні навчальні плани гімназії та ліцею на 1992/93 навчальний рік // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1992. – № 11. – С. 3 – 15.
2. Грязева В. Чему и как учить одаренных? / В. Грязева // Народное образование. – 1996. – № 8. – С. 59.
3. Гуменюк Н. Д. Знайомтеся: спеціалізована школа № 250 з поглибленим вивченням математики / Н. Д. Гуменюк // Обдарована дитина. – 2010. – №10. – С. 8 – 11.

4. Кайнова Э. Концепция школы-гимназии / Э. Кайнова // Народное образование. – 1993. – № 6. – С. 42 – 55.
5. Косенкова В. Будущее нашего города / В. Косенкова // Харьковские известия. – 2008. – № 116 – 117. – С. 14.
6. Науменко Р. А. Позашкільна навчально-виховна робота з обдарованими дітьми на основі теорії розв'язання винахідницьких завдань (з досвіду дитячого оздоровчо-екологічного центру) / Р. А. Науменко // Обдарована дитина. – 2010. – № 6. – С. 33 – 41.
7. Січко С. М. Програма «Обдарованість» / С. М. Січко // Обдарована дитина. – 2010. – № 6. – С. 11 – 20.
8. Стойкова Н. М. Робота з обдарованими учнями як стратегічний напрям інноваційного розвитку / Н. М. Стойкова // Обдарована дитина. – 2010. – № 1. – С. 6 – 16.
9. Про затвердження Інструкції про організацію та діяльність гімназії, Інструкції про організацію та діяльність ліцею // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1996. – № 1 – 2. – С. 49 – 64.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Григорова Лариса Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дизайну Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Яна МАЛИХІНА (Харків, Україна)

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ СКЛАДОВИХ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ВНЗ

У статті представлений плідний аналіз праць провідних науковців з питання визначення складових зовнішнього середовища. Розглянуто роль впливу зовнішнього середовища на якість освіти та важливість своєчасного його аналізу з метою підвищення ефективності управління вищим навчальним закладом.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, зовнішнє середовище, система управління, структурний підхід, функціональний підхід, інноваційний підхід, фактор впливу.

The article presents the analysis of the prolific works of leading scientists concerning the definition of the components of the environment. The regards the role of the external environment in the quality of education and the importance of its timely analysis to improve the efficiency of higher education institution.

Keywords: higher education, institutions, external environment, managing system, structural approach, functional approach, innovation, factor of impact.

Постановка проблеми. Сучасний ВНЗ взаємодіє з різними об'єктами зовнішнього середовища – абітурієнтами, батьками, партнерами, банками, органами влади, громадськими організаціями, конкурентами, засобами масової інформації, страховими та інвестиційними компаніями, пенсійними фондами тощо. І до кожного з цих об'єктів потрібен свій підхід, своя стратегія. Усе це розмаїття посилюється ще й тим, що всі об'єкти пов'язані не тільки з вищим навчальним закладом, але й між собою безліччю економічних, інформаційних, політичних, морально-психологічних, адміністративних зв'язків, які постійно впливають один на одного. Тому, проблема аналізу підходів до визначення впливу складових зовнішнього середовища на ВНЗ є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичні та організаційно-прикладні основи управління закладами освіти достатньо розроблені й висвітлені в працях вітчизняних і зарубіжних учених у таких аспектах: *загальні теоретичні засади управління освітніми системами* (В. Алфімов, С. Березняк, В. Бондар, Ю. Васильєв, Т. Давиденко, М. Дарманський, Г. Дмитренко, Л. Калініна, Ю. Конаржевський, М. Кондаков, В. Маслов, С. Ніколаєнко, В. Олійник, О. Орлов, В. Пікельна, Т. Сорочан, М. Сунцов, Є. Хриков, А. Харківська, П. Худомирський, Т. Шамова та інші); *інноваційні підходи до педагогічного менеджменту* (Л. Ващенко, Т. Давиденко, Л. Даниленко, В. Докучаєва, Г. Лазарєв, В. Лізинський, В. Луговий, О. Мармаза, В. Маслов, В. Олійник, І. Осадчий, О. Попова, М. Поташник, Н. Протасова, В. Симонов, А. Харківська, І. Шалаєв та ін.); *гуманізація та демократизація управління* (В. Андрущенко, В. Бегей, Т. Давиденко, Л. Карамушка, В. Коваленко, Н. Коломінський, Ю. Конаржевський, В. Крижко, Є. Павлютенков, С. Подмазін, Т. Рабченко, Т. Рогова, П. Третяков, Р. Шакуров, Т. Шамова та ін.).

Мета написання статті. Проаналізувати підходи до визначення впливу складових зовнішнього середовища на вищий навчальний заклад; розглянути складові зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Деякі вчені всі фактори зовнішнього середовища структурують за ознаками „прямого впливу” та „побічного впливу” [6]. До складу факторів прямого впливу вони відносять постачальників, споживачів, конкурентів, трудові ресурси, закони, установи державного регулювання, а до складу факторів побічного впливу – стан економіки, соціально-культурні та політичні зміни, рівень науково-технічного прогресу, національні інтереси, міжнародні політичні та економічні події тощо.

Друга група вчених вважає, що зовнішнє середовище, в якому відбувається економічна діяльність, є „середовищем об'єктивним” і діє незалежно від бажань. До складових зовнішнього середовища вони відносять: економічне положення в країні та регіонах; політичну ситуацію, що